

BẢO ĐẢM AN NINH NĂNG LƯỢNG QUỐC GIA - YÊU CẦU CẤP THIẾT HIỆN NAY

PHÙNG THẾ HIỆP*

Bảo đảm an ninh năng lượng là một trong những vấn đề được ưu tiên trong chính sách của mỗi quốc gia. Việt Nam hiện đã là nền kinh tế lớn thứ 40 của thế giới với quy mô dân số gần 100 triệu người, là một nước đang phát triển theo hướng công nghiệp hóa, hiện đại hóa cùng với việc phát triển mạnh mẽ các ngành nghề sản xuất trong nước. Năng lượng cần cung cấp cho công cuộc công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hiện thực mục tiêu “trở thành công xưởng của thế giới” là vô cùng lớn. Do đó, bảo đảm an ninh năng lượng quốc gia trong dài hạn là vấn đề then chốt cho sự phát triển của đất nước và cần phải được chú trọng.

Từ khóa: An ninh năng lượng; bảo đảm; yêu cầu; công nghiệp hóa, hiện đại hóa; hội nhập quốc tế.

Ensuring energy security is one of the priority issues in each country's policy. Vietnam is now the 40th largest economy in the world with a population of approximately 100 million people, and is a developing country towards the industrialization and modernization along with the strong development of domestic manufacturing industries. The source of energy which needs providing for this process of industrialization, modernization and the realization of the goal of "becoming the world's factory" is extremely large. Therefore, ensuring the national energy security in the long term is a key for the country's development and needs to be focused.

Keywords: Energy security; assurance; requirements; industrialization and modernization; international integration.

NGÀY NHẬN: 20/5/2023

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 26/7/2023

NGÀY DUYỆT: 16/8/2023

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.331.2023.584>

1. Đặt vấn đề

Nghị quyết số 55-NQ/TW ngày 11/02/2020 của Bộ Chính trị về định hướng Chiến lược phát triển năng lượng quốc gia của Việt Nam đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045 xác định bảo đảm vững chắc an ninh năng lượng quốc gia là nền tảng, đồng thời là tiên đề quan trọng để phát triển kinh tế - xã hội. Ưu tiên phát triển năng lượng nhanh và bền vững, đi trước một bước, gắn

với bảo vệ môi trường sinh thái, bảo đảm quốc phòng, an ninh, thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội là nhiệm vụ trọng tâm, xuyên suốt trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Bên cạnh đó, phát triển năng lượng quốc gia phải phù hợp với thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, xu thế hội nhập quốc tế. Nghị

* *ThS, Học viện Hành chính Quốc gia*

quyết khẳng định khuyến khích và tạo mọi điều kiện thuận lợi để các thành phần kinh tế, đặc biệt là kinh tế tư nhân tham gia phát triển năng lượng; kiên quyết loại bỏ mọi biểu hiện bao cấp, độc quyền, cạnh tranh không bình đẳng, thiếu minh bạch trong ngành năng lượng.

Theo dự báo, nền kinh tế Việt Nam tiếp tục phát triển nhanh với mức tăng trưởng GDP khoảng 7%/năm trong giai đoạn 2021 - 2030 và khoảng 6,5-7,5%/năm giai đoạn 2031 - 2050¹. Với nền kinh tế có tốc độ tăng trưởng cao, liên tục, nhu cầu tiêu thụ năng lượng, đặc biệt là điện năng của Việt Nam được dự báo sẽ tăng mạnh trong giai đoạn tới.

2. Thực trạng cung ứng và sử dụng các nguồn năng lượng ở Việt Nam

a. Năng lượng hóa thạch (than, xăng, dầu, khí)

Ngành công nghiệp khai thác than, dầu khí và lọc hóa dầu của Việt Nam đã có những bước phát triển mạnh, đạt được những thành tựu đáng kể. Tuy vậy, vẫn còn nhiều hạn chế, các nguồn cung trong nước không đủ đáp ứng yêu cầu, phải nhập khẩu năng lượng ngày càng lớn. Theo Bộ Công Thương, Việt Nam đang chuyển dịch mạnh mẽ từ nước xuất khẩu sang nhập khẩu năng lượng, cùng với đó chi đầu tư khai thác phục vụ cho phát triển của đất nước.

Than có trữ lượng lớn nhưng điều kiện khai thác ngày càng khó khăn, theo dự thảo Chiến lược phát triển ngành Công nghiệp than Việt Nam đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045 của Bộ Công Thương, dự báo sản lượng khai thác giai đoạn 2021 - 2030 đạt 48-56 triệu tấn/năm, giai đoạn 2031 - 2045 sản lượng mỗi năm 50-56 triệu tấn³. Hiện mỗi năm Tập đoàn công nghiệp Than - Khoáng sản Việt Nam (TKV) chỉ có thể khai thác tối đa 45 triệu tấn, số thiếu hụt bắt buộc phải nhập khẩu để bảo đảm cung ứng đủ cho nhu cầu phát điện, tiêu dùng và sản xuất⁴.

Do sự suy giảm của các mỏ khí khu vực Đông Nam Bộ từ sau năm 2022, sản lượng khí

Đông Nam Bộ sẽ suy giảm rất nhanh từ mức 11 tỷ m³ năm 2022 giảm xuống còn gần 3 tỷ m³ năm 2030. Điều này đồng nghĩa, Việt Nam sẽ phải nhập khẩu khí thiên nhiên hóa lỏng (LNG) lên tới trên 10 triệu tấn/năm vào năm 2030⁵ cho sản xuất điện. Theo đại diện Vụ Dầu khí và Than (Bộ Công Thương), xu hướng nhập khẩu năng lượng của Việt Nam sẽ tiếp tục tăng trong dài hạn và tỷ lệ phụ thuộc nhập khẩu năng lượng của nước ta sẽ khoảng 33 - 37% vào năm 2025 và lên đến 50 - 58% vào năm 2035. Việc trở thành nước nhập khẩu năng lượng đã trở thành thực tế⁶.

Về cung cấp xăng, dầu, trong những năm gần đây cho thấy, việc doanh nghiệp (DN) bị lỗ vốn bán cầm chừng, cây xăng găm hàng chờ tăng giá, cảnh người dân xếp hàng dài chờ mua xăng mỗi khi có tin tăng giá hay giá cước vận tải, logistics tăng, tàu cá nằm bến,... luôn lặp lại mỗi khi có biến động lớn về giá nhiên liệu. Những khó khăn trong cung ứng xăng dầu trong nước giai đoạn vừa qua, ngoài do yếu tố nhà máy lọc dầu mà còn do yếu kém của hệ thống cung ứng. Bên cạnh đó, hệ thống cơ sở dự trữ xăng dầu chiến lược cấp quốc gia còn thiếu, phụ thuộc chủ yếu vào các DN nhập khẩu.

Xu hướng chuyển dịch năng lượng, những biến động phức tạp của địa chính trị cũng ảnh hưởng tới cung, cầu dầu thô, các sản phẩm từ dầu... Điều này đang đặt các doanh nghiệp nhà nước (DNNN) trong lĩnh vực năng lượng vào thế buộc phải làm khác để bứt phá. Chẳng hạn, Tập đoàn Dầu khí Việt Nam (PVN) phải đầu tư ra nước ngoài tìm kiếm các mỏ dầu mới, đầu tư đổi mới công nghệ khai thác, phát triển nguồn năng lượng mới, thậm chí là đầu tư lĩnh vực mới như dự trữ năng lượng.

Tuy nhiên, cơ chế quản lý DNNN đang làm khó kế hoạch này. Rào cản xuất hiện ngay từ quy định pháp luật liên quan quản trị DN, quản lý vốn và tài sản, đất đai, đấu giá, đấu thầu... hiện chưa đồng bộ, chưa phù hợp đầu tư kinh doanh và quản trị điều hành

DNNN trong kinh tế thị trường. Hiện nay, cơ chế, chính sách dành cho DN thiên về quản lý chặt chẽ vốn nhà nước hơn là gia tăng hiệu quả nguồn lực, các tập đoàn, tổng công ty nhà nước buộc phải xin ý kiến, xin chấp thuận và phê duyệt của nhiều cơ quan quản lý nên các DNNN không muốn làm, không dám làm và cũng không thể làm vì không cạnh tranh được với các DN tư nhân trong cùng một sản phẩm, dịch vụ.

b. Đối với năng lượng điện

Điện là ngành đặc biệt quan trọng, phát triển điện lực phải đi trước một bước tạo nền tảng thúc đẩy phát triển nhanh, bền vững đất nước. Thời gian gần đây, tình hình đáp ứng nhu cầu điện tại các tỉnh phía Bắc gặp nhiều khó khăn do nhu cầu sử dụng điện tăng cao vào mùa nắng nóng. Phụ tải toàn hệ thống điện quốc gia ngày 19/5 vừa qua đã tăng lên mức kỷ lục mới xấp xỉ 924 triệu kWh, cao nhất từ đầu năm đến nay và tăng 10,5% so với cùng kỳ tháng 5/2022; công suất tiêu thụ cực đại đạt 44.600 MW, cao nhất từ đầu năm đến nay⁷.

Trong khi miền Bắc lo thiếu điện thì miền Nam đã xuất hiện tình trạng “thừa nguồn” nhưng cũng không thể truyền tải từ Nam ra Bắc để cấp điện bởi đường dây có giới hạn. Thêm nữa, miền Nam thừa điện mặt trời, trong khi miền Bắc lại thiếu công suất vào cao điểm tối. Thừa nguồn mà vẫn thiếu điện cho thấy sự lãng phí nguồn đầu tư của xã hội khi không khai thác được hiệu quả các nguồn điện sẵn có. Việc trông chờ vào điện nhập khẩu từ Trung Quốc hay Lào cũng đồng nghĩa với gia tăng sự lệ thuộc vào nhập khẩu trong cung cấp năng lượng nói chung và điện nói riêng.

Việc không có những nguồn điện lớn được đầu tư xây dựng trong những năm gần đây đã đặt ra những thách thức lớn cho yêu cầu điện đi trước một bước, đáp ứng nhu cầu của nền kinh tế với sự ổn định đi cùng mức giá hợp lý. Trước đó từ năm 2009 - 2016, Quốc hội đã có chủ trương đầu tư xây dựng nhà máy điện hạt nhân tại tỉnh Ninh Thuận. Tuy

nhiên, tại Nghị quyết số 31/2016/QH14 ngày 22/11/2016 của Quốc hội đã dừng thực hiện dự án xây dựng nhà máy điện hạt nhân Ninh Thuận vì lý do kinh tế. Nhìn chung, để đa dạng hóa nguồn cung, bảo đảm an ninh năng lượng, bảo đảm các nguồn tài nguyên trong nước được sử dụng một cách hợp lý; tăng cường tiềm lực khoa học - kỹ thuật và công nghệ phát triển cơ sở hạ tầng; điện hạt nhân là lĩnh vực cần được nghiên cứu, xem xét trong quá trình phát triển giai đoạn tiếp theo.

Để bảo đảm an ninh năng lượng, Việt Nam đã và đang phải đối mặt không ít thách thức. Đó là tốc độ tăng cao nhu cầu năng lượng gây sức ép lên kết cấu hạ tầng ngành năng lượng, đòi hỏi vốn đầu tư lớn và quá trình cổ phần hóa chưa thuận lợi. Bên cạnh đó, thách thức về tác động môi trường của các hoạt động cung cấp năng lượng sẽ ngày càng gia tăng do nhu cầu năng lượng trong nước tăng nhanh, đi kèm tỷ trọng cao của các nguồn nhiên liệu hóa thạch, đặc biệt là than trong cơ cấu nguồn cung năng lượng. Đáng chú ý, hạn chế về nguồn cung năng lượng sơ cấp trong nước dẫn đến sự phụ thuộc ngày càng tăng vào nguồn nhiên liệu nhập khẩu, nhất là nhiên liệu cho phát điện.

3. Một số giải pháp đặt ra

Thứ nhất, đẩy mạnh tiết kiệm năng lượng.

Đây là giải pháp quan trọng để bảo đảm an ninh năng lượng, nhất là nhờ những tiến bộ vượt bậc của khoa học - công nghệ trong cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 và tận dụng lợi thế so sánh, tiềm năng phát triển năng lượng tái tạo của nước ta.

Luật Sử dụng năng lượng tiết kiệm và hiệu quả năm 2010 tạo lập nền tảng cơ sở pháp lý cho việc thực hiện các hoạt động sử dụng năng lượng hiệu quả và thực hiện các chương trình, dự án hợp tác với các tổ chức quốc tế và chính phủ các nước trong lĩnh vực tiết kiệm năng lượng. Theo đánh giá của Ngân hàng Phát triển châu Á (ADB), đến năm 2025, tiềm năng tiết kiệm năng lượng có thể đạt 76 tỷ

kWh/năm, bằng 17,6% nhu cầu cả nước⁸. Do đó, cần nâng cao hiệu lực quản lý trong sử dụng năng lượng tiết kiệm và hiệu quả.

Chính phủ cần chuyển dần từ hình thức khuyến khích sử dụng hiệu quả năng lượng từ tự nguyện sang bắt buộc, từ đó đặt ra các chỉ tiêu hiệu quả năng lượng cho mỗi ngành công nghiệp với cơ chế thưởng phạt trong việc hoàn thành các chỉ tiêu này. Cần áp dụng khoa học - kỹ thuật tiên tiến, công nghệ hiện đại có khả năng tiết kiệm nguyên liệu, tiết kiệm chi phí, giảm tải tác hại môi trường; quan tâm đến ngành cơ khí, DN sản xuất sản phẩm phụ trợ...⁹. Cùng với đó, cần xây dựng các luật mới về khuyến khích phát triển năng lượng tái tạo, năng lượng sạch, khuyến khích chuyển đổi, thay thế các thiết bị, công nghệ có hiệu suất sử dụng năng lượng thấp, phát triển các loại động cơ điện, hỗn hợp xăng-điện hybrid. Bổ sung quy định cụ thể về nghĩa vụ thực hiện các quy định của pháp luật đối với các chính sách sử dụng năng lượng trọng điểm cho phù hợp với tình hình hiện nay.

Thứ hai, đẩy mạnh chuyển đổi năng lượng và đa dạng hóa năng lượng.

Phát triển mạnh mẽ các nguồn năng lượng tái tạo như năng lượng gió, năng lượng hạt nhân, năng lượng mặt trời nhằm thay thế tối đa các nguồn năng lượng hoá thạch. Ưu tiên sử dụng năng lượng gió và mặt trời cho phát điện; khuyến khích đầu tư xây dựng các nhà máy điện sử dụng rác thải đô thị, sinh khối và chất thải rắn đi đôi với công tác bảo vệ môi trường và phát triển kinh tế tuần hoàn. Đẩy mạnh tìm kiếm thăm dò các nguồn tài nguyên năng lượng như dầu khí, than nhằm gia tăng trữ lượng và sản lượng khai thác.

Thứ ba, cơ cấu lại, đổi mới và nâng cao hiệu quả hoạt động của các DNNN trong lĩnh vực năng lượng; khuyến khích kinh tế tư nhân tham gia xã hội hóa phát triển năng lượng.

Cơ cấu lại toàn diện các DNNN trong lĩnh vực năng lượng theo hướng tập trung vào các

lĩnh vực cốt lõi, có thế mạnh; tách bạch chức năng kinh doanh với chức năng quản lý nhà nước. Rà soát, bổ sung, điều chỉnh các cơ chế, chính sách đặc thù cho một số dự án năng lượng quan trọng, đặc biệt đối với các dự án đầu tư nguồn điện sạch, cấp bách; bảo đảm đầy đủ vốn cho các DN năng lượng nhà nước thực hiện các mục tiêu chiến lược và nhiệm vụ gắn với bảo đảm quốc phòng, an ninh.

Tạo lập môi trường thuận lợi, minh bạch; công khai quy hoạch, danh mục các dự án đầu tư, xoá bỏ mọi rào cản để thu hút, khuyến khích tư nhân tham gia đầu tư, phát triển các dự án năng lượng trong và ngoài nước, chú trọng những dự án phát điện và các hoạt động bán buôn, bán lẻ điện theo cơ chế thị trường.

Thứ tư, tăng cường năng lực dự báo, nghiên cứu nhu cầu, công suất sản xuất, cung cấp, cơ cấu năng lượng để phân bổ, đầu tư hợp lý.

Hiện một số vấn đề về phát triển năng lượng chậm được đánh giá, tổng kết; công tác nghiên cứu, dự báo còn yếu chưa theo kịp được với thực tế của quá trình phát triển. Cần lưu ý nghiên cứu, phân tích kỹ về giá điện, cân đối hợp lý về cơ cấu các nguồn điện (thủy điện, nhiệt điện, năng lượng tái tạo) và bảo đảm sự phù hợp giữa các vùng miền, tránh để lãng phí nguồn lực xã hội□

Chú thích:

1. Nghị quyết số 81/2023/QH15 ngày 09/01/2023 của Quốc hội về quy hoạch tổng thể quốc gia thời kỳ 2021 - 2030, tầm nhìn đến năm 2050.

2, 4, 5, 6. Việt Nam ngày càng phải nhập nhiều than, khí. <https://tienphong.vn>, truy cập ngày 12/10/2020.

3. Nhu cầu than của Việt Nam đến 2045: Dự báo, giải pháp đáp ứng và kiến nghị <https://nangluongvietnam.vn>, ngày 24/02/2022.

7. Phát động tiết kiệm điện toàn quốc năm 2023. <https://thuathienhue.gov.vn>, ngày 22/5/2023.

8, 9. Cần nâng cao hiệu lực quản lý trong sử dụng năng lượng tiết kiệm và hiệu quả. <https://tietkiemnangluong.com.vn>, ngày 09/3/2023.